

Springpojck i Koopen på 1940-talet

Året var 1948 och den sjuåriga folkskolan var slut, så det gällde att skaffa sig ett arbete. Min skolkamrat, Sarjons Allan, skulle börja i "Njuttbudi" (nuvarande ICA) hos Såger Gustaf, så jag tänkte att jag kanske kunde få börja i Kooperativa, som Konsum hette på den tiden. De hade fått en ny föreståndare, Gustaf Eriksson från Dala-Floda, så jag stegade in och frågade. Jodå, jag fick börja på en gång och i lön fick jag 80 kronor i månaden.

Där var många expediter, Ålpås Sven, Bos Rut, Mas Gunnar, Bruter Lisa, Trapp Ella, Kruse Erik, Äll Mia, Påls Arvid och Smis Bittan. Kontoret, som även hade sparkassa, sköttes av Masanders Anna. Ingången på affären var mitt på långsidan och en disk sträckte sig genom hela affären. Koopen var som ett riktigt varuhus med allt nödvändigt i matväg, även om en del varor fortfarande var ransonerade efter kriget. Mjök fanns förstas inte, det var ju fullt med kor i varenda ladugård. Pilsner fick heller inte säljas i affärer på den tiden. Längst till höger fanns en manufakturavdelning, med tyger, kläder och sybehör, och bakom den en skoavdelning med såväl lågskor som stövlar, gummiskor och filtskor.

Bakom själva affären fanns en avdelning med spik, skruvar och bult, det fanns hästskor, såväl sommar- som vinterskor med broddar, sadelgjordar, putor, svanskappor, nackremmar och allt annat remtyg som behövdes för hästarna. Det fanns timmersaxar, bågsågar, barkspadar, Tigersvansar, Säteryxor och annat som hörde skogsarbetet till.

I källaren under trappan fanns linolja, terpentin, xerotin och zinkvitt att blanda oljefärg med. Vidare brytfärger som kimrök, cinnoberrött, brun umbra och gulockra. På lastkajen låg melassfat upplagda och i oljeboden fotogen, motorolja och konsistensfett. En handdriven bensinpump för de få

Interiör från norra delen av Koopen med charkdisken i fonden och bröddisken hitom till höger. I förgrunden inramas interiören av ishockeyklubbtor och slipsar.

bilar som fanns på ön; ett antal som kunde räknas på ena handens fingrar. På gården ett praktfullt utedass som borde bevarats åt eftervärlden. En järnbod med plattjärn, rundjärn, vinkeljärn m.m. och en klippapparat att klippa av järnstängerna med. Glasboden hade fönsterglas så att kunderna kunde lämna in fönsterbågar för inglasning. Fönsterkitt gjordes av krita och linolja som knådades till "skulpturbar" konsistens, vanligtvis en skulptur som skulle få flickorna att rodna. Berättelsen tilldrar sig på den tiden då flickorna fortfarande rodnade.

På gården fanns vidare lagerbodar för cement och kalk. I "nya magasinet" förvarades kli, oljekraftfoder, snäckskal och bungekalk i säckar om 40-50 kg. Säckar med utsäde som klöver, timotej, vicker och pelusker. I källaren under magasinet lagrades stora runda ostar i långa rader på en hylla. Dessutom fanns en tunna med insaltade kalvskinn som togs emot från gårdarnas slakt. Skinnen köptes sedan upp av Sterners skofabrik i Leksand.

I en ladugård som tillhörde Korsnäs AB lagrades masonitskivor i alla möjliga storlekar. Sedan en långtradare med sådär en tio ton hade lossats släpade ena armen i marken hela den dagen när man gick. Ladugården, som numera är riven, låg väster om nuvarande ICA.

Idrottsföreningens ishockeysektion beställde ny spelardress genom Konsum. Vid uppackningen provades utrustningen av personalen. Bakre raden fr.v. Sarjons Allan Larsson, Björn Björkman, Erik Stolt och Sar Helmer Andersson. Främre raden: Åll Mia, Filén Kari och Sar Margot.

Varuförsörjningen tillgodosågs bland annat av kringresande grosshandlare, varav Böhlmark och Axdorph från Mora med jämna mellanrum besökte affären. Axdorph passade väl in i sinnebilderna av en grosshandlare, stor och kraftig och rökte feta cigarrer. Vid ett tillfälle befann sig Krångan Nils i affären samtidigt som Axdorph var där, blossande på sin feta cigarr. Mellan blossen höll han hänsynsfullt nog cigarren bakom ryggen under det att han ackorderade med föreståndaren. Nils kunde förstås inte motstå frestelsen utan böjde sig försiktigt fram och drog även han ett bloss varje gång Axdorph höll handen bakom ryggen. Grosshandlaren märkte ingenting och båda herrarna njöt synbarligen av den goda cigarren som de delade broderligt.

För transporter fanns en paketykel med stor pakethållare där fram och koppling för cykelkärria där bak och för vintertransporter en kälke "vatutjok". Det kunde bli vådliga färder ibland nerför den steniga båthusbacken med en last av lingonlådor som skulle skickas med ångbåten, eller på vintern med någon kraftfodersäck nedför "kråkkan" med "vatutjokan" till Utanmyra.

Vid ett tillfälle höll det på att gå galet när jag skulle lasta en klisäck på cykeln. Jag trampade fel och kände en intensiv smärta i magen, men jag tog mig hem och min far som var hemma just då ställde snabbt diagnosen: "Du a nug lyfta nid stjyrvo" (mellangärdet). Jag fick dra upp skjortan och lägga mig på kökssoffan medan han tog fram vad som behövdes och fanns tillhands: En glasburk, en bit tunnbröd, en bit blånor (av lin) och tändstickor. Han lade tunnbrödsbiten på det onda stället och blånorna ovanpå, tände på och så kvickt dit med glasburken. Syret i burken tog slut, och elden slocknade. Samtidigt bildades ett vakuum varvid hela magen drogs upp i burken som en strut. Efter en stund tog han bort burken och se, allt hade rättat till sig, smärtan var borta och något besvär av detta har jag därefter inte haft. Undrar just hur dagens läkare hade utfört behandlingen.

I källaren under affären lagrades varor som sedermera skulle säljas över disk. En kvarglömd surströmmingsburk, vars innehållare började känna sig trångbodda antog med tiden alltmer runda former och kunde sägas ha kommit i ett s.k. välsignat tillstånd. Det slumpade sig så att själva

Interiör mot söder där manufakturavdelningen fanns. Till vänster skimtar ingången till ett inre rum med bl.a. skor. Bröddisken närmast till vänster.

“nedkomsten” råkade ske just på midsommaraftonen med mycket folk i affären. Den omisskännliga doft som därvid spred sig resulterade i menande blickar och outtalade anklagelser mellan orsbor och turister. Den yngsta och modigaste bland personalen skickades därför iväg att lokalisera och desarmera föremålet ifråga för att sedermera förpassa detsamma till ett mera doftneutralt ställe, d.v.s. ovannämnda utedass.

Efter nyår, när torven var upptagen i “musåmöri” drog större delen av den manliga befolkningen iväg på skogsarbete. Det kunde vara kocklag som

Springpojken Bengt avancerade till expedit och kopplade gärna av från Koopenbestyren med en gitarrlåt.

skulle till "Stjipustjänn" eller "Sevsjobudär" och därför behövde proviantera för bortåt tusen kronor, men så skulle maten också räcka till "stursomo", i februari när de skulle hem och skatten skulle betalas.

Så småningom när kunskapen i att svarva karamellstrutar och slå in paket höjts till godkänd nivå fick jag hjälpa till på filialerna, bl.a. i Gruddbo i "Lärkabudi" som dock var rätt primitiv vad gäller de hygieniska faciliteterna. För kylning av charkuterier t.ex. fanns en lucka i golvet och en grop i marken så att varje morgon vidtog en noggrann morgontoilett av korvar och ostar under Filén Karis överinseende för att göra varorna presentabla för kundkretsen. I Gesundabutiken residerade Bond Johan "BJ", en strängt religiös herre med anilinpennan bakom örat, och i Ryssa var Ejnar Back föreståndare.

Under en period fanns det inte mindre än sju butiker på Sollerön, tre på "bäckan", två i Gruddbo och två i Utanmyra, dessutom två i Gesunda och två i Ryssa. Vidare ett bageri i Gruddbo, Knutz & Svenssons pappershandel i gamla "Linkis", och så kaffestugan där ungdomarna samlades på lördagskvällen innan det bar iväg per cykel till t.ex. Lundbjörken på gökotta, med Engelbrekt till Mora och Kox. På söndagseftermiddagen diskuterades fotbollsmatchen mot Oxberg över ett glas Pomril.

På Trintlider kunde man läsa de senaste lokalnyheterna, kanske gick det en Formbyfilm som Engström visade i godtemplarhuset, om man nu kunde ta sig förbi Masanders Ull i dörrehålet. Enligt uppgift var tillvägagångssättet att en i sällskapet köpte biljett, gick in med raska steg med Ull i hasorna ropandes "biljetten" som överlämnades med ett "javisst -ja" under tiden som det övriga sällskapet snabbt och diskret bänkade sig. Godtemplarrörelsen var för övrigt mycket livaktig på den här tiden där "alla var med". Där spelades teater, poesi lästes och där fick man lära sig foxtrotens mysterier (två steg och ta ihop). Heder åt de eldsjälar som försökte föra in ungdomen på den "smala" vägen, idag skulle de nog behövas mer än någonsin.

Nåväl, efter några år i koopen fann jag mig sittandes på Erlandssonsbus-sen på väg över långbanken för en kort vända söderut, som så många andra, men det är, som det heter, en annan historia.

Sammils Bengt